

Vilho Timonen:

IIVO AHAVAN ARVOITUS

Uhtualais-syntyinen kansakoulunopettaja, reservinkapteeni, Vilho Timonen, rohkea ja uskollinen karjalainen valistaja, lähetti minulle tämän kirjoituksensa 1977 ennen kuolemaansa. Tuolloin hän pyysi, ettei kirjoitustaan julkastaisi aivan heti. Nyt kun itse olen puhdistamassa laatikoitani, lienee tullut oikea hetki.

Iivon isän, Paavo Ahavan, seuramme ja lehtemme innokkaan perustajan ja pitkäaikaisen vaikuttajan lyhyt lausunto pojastaan on kirjoituksemme lopussa. Boris Karppe-la.

Karjalan Heimon numeroissa 11—12/74 professori Matti Kuusi mielenkiintoisesti valotti uhtualais-kuusamolaisen Iivo Ahavan osuutta karjalaisten vapauspyrkimyksissä. Kuusen artikkelin tekee arvokkaaksi tietolähteeksi se, että hänen käytettävissään ovat olleet, muun lähdekirjallisuuden ohella, neuvostokarjalaisen Nikolai Jaakkolan Pirttijärvi-sarjan romaanit, joista kirjoittaja on poiminut Iivo Ahavan elämänvaiheita koskevia tietoja.

Prof. Kuusen ansiokasta artikkelia tutkiessani ja vertaillessani sen sisältöä Stacy Churchillin väitöskirjasta ”Karjalan kohtalo” ja tri Jukka Nevakiven teoksesta ”Muurmannin legioona” saamiini tietoihin, rohkenen ”maallikkona”, mutta noissa tapahtumissa mukana olleena (v. 1919) uhtualaisena heimosoturina tuoda esiin mainitsemistani lähdekirjoista saamiini tietoja Iivo Ahavan tekojen ja toiminnan vaikuttimista vuosina 1917—1919. Valitettavasti en ole saanut luettavakseni tri Nevakiven tutkielmaa ”Iivo Ahava — Punainen heimosoturi”, joka on ilmestynyt Oulun Historiallisen seuran julkaisussa Studia Historica, Oulu 1967.

Iivo Ahava on syntynyt Uhtualla v. 1896 tunnetun karjalaisten johtomiehen Paavo Ahavan poikana. Vuosisadan vaihteessa Ahavan (Afanasjev) perhe muutti Uhtualta Kuusamoon, jossa isä-Ahava toimi kauppiana. Nuoruusvuosinaan Iivon väitetään olleen mukana Kuusamon työväestöön kuuluvien nuorten riennoissa. Opiskellessaan Oulun lyseossa hän usein toi esiin koulun henkeen sopimattomia mielipiteitään, mistä oli seurauksena erottaminen.

Ensimmäiseen maailmansotaan hän osallistui tsaarin armeijan sotilaana vuosina 1915—1917. Vasemmistolaiset aatteet todennäköisesti eivät olleet vielä saaneet hänestä pysyvää otetta. Tähän viittaa se, että hän on osoittanut tsaristisen Venäjän armeijassa taistelijana sellaista aktiivisuutta ja urhoollisuutta, että hänet ylennettiin alipuseriksi ja palkittiin kahdella Yrjönristillä. Lähdekirjani eivät kerro, miten Iivo Ahava vuonna 1917 oli joutunut Ouluun sijoitettuun venäläiseen joukko-osastoon, josta hän kyseisen vuoden lopulla jo ennen joulua matkusti kotiinsa Kuusamoon. Tältä ”lomaltaan” hän ei enää palannut yksikönsä.

Iivo Ahava tsaarinarmeijan uniformissa kaksi Yrjönristiä rinnassaan.

On todennäköistä, että jo tässä elämänsä vaiheessa hän oli omaksunut vasemmistolaiskumouksellisen hengen sekä uskon Leninin lupauksen, että Venäjän vähemmistökansat saavat itse päättää, haluavatko ne julistautua itsenäisiksi vai pysyä Venäjän yhteydessä. Varmaan isä-Paavon työ karjalaisten sivistys- ja vapauspyrkimysten tukijana ja johtomiehenä oli muokannut osaltaan Iivo Ahavan ajatusmaailmaa.

Tohtori Nevakivi kertoo ”Muurmannin Legioona” -kirjassaan, että I. Ahava oli osallistunut Kuusamossa vielä 17.2. 1918 paikallisen suojeluskunnan järjestämään kansalaiskokoukseen, ehkä tulevien tekojen naamiomistarkoituksessa. Samana päivänä 18-vuotias I. Ahava lähti työväenliikkeeseen kuulumattoman liikemies Vilho Vihurin kanssa hiihtäen rajan yli Vienaan. He ylittivät rajan muitten rajan yli menneiden pohjoissuomalaisten pakolaisryhmien vaikuttimista vapaina.

Ahavan toimintojen motiiveihin jo tässä vaiheessa ei ole voinut olla vaikuttamatta Kansanvaltuuskunnan toimenpide, josta Churchill väitöskirjansa sivuilla 77—80 mainitsee. Suomen aluekysymyksiä koskeviksi neuvottelijoiksi Kansanvaltuuskunta oli nimennyt Gyllingin ja Tokoin sekä sihteeriksi Sulo Vuolijoen. Pietariin lähteviä neuvottelijoita oli O.V. Kuusinen evästännyt: ”On tehtävä kaikki voitava, että itäkarjalaiset saisivat tilaisuuden kansanäänestyksellä päättää tahtovatko he kuulua Venäjään vai Suomeen.” Voidaan olettaa, että Iivo Ahava oli tietoinen Kansanvaltuuskunnan toimenpiteistä Itä-Karjalan kysymyksessä.

Kannanlahdessa ja Knäsöissä 22.—23.3. 1918 Ahava osallistui suomalaisten punaisten kokouksiin ja ryhtyi johtamaan miesten värväystä ja aseistamista. (Churchill, ”Karjalan kohtalo”, ss. 79—80.) Monien vaiheiden jälkeen ja tuloksena perustettiin kesäkuun 6. päivänä 1918 Muurmannin Legioona. Sen muodostamiseen liittyvistä kysymyksistä englantilaisten kanssa olivat neuvotelleet Eino Rahja, Ahava ja Tuorila. Myöhemmin Eino Rahja ja Tuorila poistuivat legioonan riveistä ja muuttivat Pietariin. Legioonan vahvuus oli alussa n. 1500 miestä. Sen rinnakkaisjoukko-osasto Karjalan rykmentti (otryata) perustettiin elokuun loppupuolella 1918, vahvuus oli alussa n. 1200 miestä, vuoden 1919 alussa oli rykmentissä karjalaisia miehiä n. 3600. (Churchill, s. 102.) Kummankin joukko-osaston komentajana toimi englantilainen kenraaliluutnantti G. Maynard. Joukko-osastojen tehtävänä oli suojata Muurmannin rautatie mahdollisilta saksalaisten hyökkäyksiltä.

Ahavan toimintaa legioonassa on kuvannut seikkaperäisesti tri J. Nevakivi tieteellisessä tutkielmassaan ”Muurmannin Legioona”. Asiasta kiinnostuneet voivat tutustua siihen. Tässä yhteydessä voimme vain lyhyesti todeta, että Ahava osallistui Kannanlahdesta ja Knäsöistä Suomen koillisrajan suunnassa käytyihin taisteluihin. Legioonalaisten keskuudessa hän on ollut kunnioitettu, rehti ja rohkea johtaja. Legioonan riveissä osoittamistaan sotilaallisista ansioista hänet oli ylennetty kapteeniksi.

Vuoden 1919 alussa legioonassa vallinneet erimielisyydet ja intrigit aiheuttivat sen, että Ahava anoi ja sai siirron legioonasta Karjalan rykmenttiin Kemiin. Täällä hän sai ”vakanssin” rykmentin esikunnassa, jonka päällikkönä oli irlantilaisyntyinen everstiluutnantti P.J. Woods, kansallismielinen upseeri, joka oli Irlannin itsenäisyyden harras kannattaja. Hänen myötävaikutuksestaan Karjalan rykmentin upseerien ja miehistön keskuudessa oli vallalla venäläisvastainen mieliala, joka vuoden 1919 alkuun mennessä oli kehittymässä itsenäisyysliikkeeksi, toiveeksi Itä-Karjalan itsenäisyydestä. Varsinkin Iivo Ahava luotti siihen, että Venäjän uusi hallitus kunnioittaisi kansojen itsemääräämisoikeutta ja antaisi karjalaisten päättää omasta tulevaisuudestaan ja muodostaa oman valtion kansallisella pohjalla. On uskottavaa, että hänen kaikkia toimintojansa ohjannut Karjalan itsenäisyysajatus sai uutta voimaa hänen karjalaisten upseeritoveriensä kannatuksesta.

Tri Nevakivi kertoo, että Ahavalle oli myönnetty oikeus pyytää suunnitellun itsenäisyyskokouksen avustajiksi muutamia legioonalaisia. Tärkein heistä oli tunnettu vasemmistopoliitikko Oskari Tokoi. Hänen osuuttaan Nevakivi pitää erittäin tärkeänä Kemin itsenäisyyskokouksen suunnittelijana ja ohjelmajulistuksen viimeistelijänä.

Kemin Karjalaisen rykmentin ”suojissa” oli perustettu Karjalan autonomia-asiaa ajava komitea, joka oli kutsu-

nut koolle kahdentoista karjalaisen kunnan edustajat. (Oulanka, Kiestinki, Hyskyjärvi, Voijärvi, Uhtua, Kontokki, Tunkua, Vuokkiniemi, Paanajärvi, Rukajärvi ja Repola.)

Churchill mainitsee väitöskirjassaan, että valkoisen venäläisen hallituksen edustajan varakenraalikuvernööri Jermolovin painostuksesta liittoutuneitten taholla ryhdyttiin hajottamaan ja osittain riisumaan aseista Karjalan rykmentin eräitä yksiköjä. Osia siitä yhdistettiin valkoisiin venäläisiin joukkoihin. Nämä toimenpiteet jouduttivat Kemin itsenäisyyskokouksen järjestelyjä. Karjalan rykmentin esikunnassa Kemissä alkoi suurin toivein valmisteltu kokous 17.2. 1919. Kokouksen ohjelmajulistuksen esitti Iivo Ahava, ja kahdentoista itäkarjalaisen kunnan edustajat valitsivat hänet kokouksen sihteeriksi. Edustajien päätettäväksi ehdotettiin Itä-Karjalan julistamista itsenäiseksi valtioksi. Toisena kokouspäivänä (18.2.) englantilainen prikaatinkenraali Price saapui kokoukseen ilmoittaen, ettei liittoutuneitten sotilasjohto kannata kokouksen julkaisemaa esitystä, vaan piti Karjalan riippuvuutta Venäjästä näille molemmille edullisena, näin kirjoittaa Nevakivi Legioona-tutkielmassaan. Ahavan esityksestä edustajat päättivät jatkaa kokoustaan. Asioiden käsittely jatkui koko yön ja päätökseksi tuli, että Karjala julistautuu itsenäiseksi valtioksi. Myöhemmin suoritettavassa kansanäänestyksessä todetaan kansan tahto ja päätetään Venäjän tai Suomen keskeisestä ”unionista”. Kokous jatkui vielä kolmantena päivänä (19.2. -19), jolloin valittiin viisimiehinen ”Karjalan kansalliskomitea” Jegor Lesonen, Iivo Ahava, Aleksei Matkevits, Ivan Gavrilov ja Semon Epifanov.) Ensiksi mainittu valittiin komitean puheenjohtajaksi. Komitea sai tehtäväkseen lähettää kaksimiehisen delegaation Pariisiin rauhankonferenssiin ja ryhtyä toimenpiteisiin, jotta maailmanvallat, Suomi sekä Neuvostoliitto tunnustaisivat Karjalan itsenäisyyden. Liittoutuneitten johto suhtautui näihin päätöksiin jyrkän torjuvasti.

Energiasäästön puolesta hanakasti

Hanakkatalo oy

Possijärvenkatu 8, 33400 Tampere 40.
Puh. 931-443 111.

Avoinna: ma-to 8—17,
pe 8—18, la 8—13.

Maaliskuun alussa Iivo Ahava pidätettiin ensimmäisen kerran. Väitettiin, että Karjalan rykmentissä vallinneeseen kapinahankeeseen oli pääsyyllinen Ahava. Rykmentin yksiköiltä otettiin konekiväärit ja aseiden patruunat. Kun samanaikaisesti myös suomalaisessa legioonassa miehistön mieliä kuohutti tyytymättömyys oloihin talvella 1919 sekä epävarmuus tulevasta kohtalosta, aiheutti tämäkin sen, että Ahava vangittiin toisen kerran Kemissä huhtikuun 6. p:nä 1919. Nevakivi mainitsee, että Ahavaa ei voitu tuomita kenttäoikeudessa, vaan hänelle tarjottiin mahdollisuus siirtyä rintamalinjan yli neuvostojoukkojen puolelle. Prikaatin sotapäiväkirjassa mainitaan, että Ahava kuljetettiin ”väkisin” junalla Urozeron asemalle. Edelleen Nevakivi kertoo: ”12. Yorkshiren rykmenttiin kuuluneen luutnantti Robinsonin kanssa kapteeni Ahava johdettiin liittoutuneitten ulomman rintamalinjan luo.” Myöhemmin hänet löydettiin ”ei kenenkään maalta” ammuttuna. Yleisesti uskotaan, että Venäjän valkoisen armeijan rintamalla oleville joukoille alistetut serbialaiset olivat saaneet määräyksen Ahavan ampumisesta.

Vapaus-lehden julkaisemassa uutisessa ilmoitettiin, että puna-armeijalaiset olivat löytäneet Iivo Ahavan ruumiin 24.4. 1919.

Mainitsemistani tietolähteistä poimittu vianalaisen Iivo Ahavan elämäntarina on samalla näyte vähälukuisen itä-karjalaisen heimon monista epärealistisista ja siksi toteutumattomista unelmista. Ajassamme vallitseva nopea kehitys viittaa siihen, että muutamien vuosikymmenien kuluttua kielitieteilijöiden on vaikea löytää Itä-Karjalasta siellä asuneen kansan puhumaa kalevalaista karjalan kieltä ja sen taitajia.

* * *

PS. Toimittaja Lauri Kuntijärvi, joka tunsikin Iivo Ahavan isän, tiedusteli häneltä mitä hän ajatteli poikansa toiminnosta. Tällöin isä Ahava vastasi, että ”poika oli yhtä hyvä karjalainen patriotti kuin kuka tahansa kunnan karjalainen. Hän vain tuossa tilanteessa ajatteli toisella tavalla kuin isä itse.” — B.K.

Kalevalaisten Naisten Liiton historia valmis

Kalevalaisten Naisten Liiton historia julkistettiin 6.4. Liitto haluaa täten juhlia tulevaa Kalevalan merkivuotta ja samalla tutustua omaan menneisyyteensä. 258-sivuisen teoksen 'Ken kantaa Kalevalaa' on kirjoittanut dosentti, fil. tri Anneli M ä k e l ä .

Kalevalaisten Naisten Liiton nykyinen puheenjohtaja on prof. Toini-Inkeri Kaukonen. 1935 perustettuun liittoon kuuluu 48 jäsenyhdistystä, joissa on jäseniä noin 4 100.

Puolen vuosisadan takaa

Toukomies 5—6:1934

Lehti julkaisi pääkirjoituksenaan puheen, jonka seuran varapuheenjohtaja Wasili Keynäs piti karjalaisilla illallisilla 9. päivänä huhtikuuta vuosikokouksen jälkeen. Siinä hän mm. mainitsi seuraavaa: ”Erikoisesti me vanhempi karjalaispolvi odotamme karjalaisen nuorison varttuvan tiedoissa ja taidoissa jatkaakseen sitä työtä, joka jää meiltä heidän hoidettavakseen. Meillä on syytä toivoa nuorista kykeneviä asiamme hoitajia ja kehittäjiä”.

Sarjassa Karjalaisia kirjailijoita oli esittelyvuorossa Viljo Kojo, syntyisin Laatokan rannalta Kaukolasta.

Helsingin Sanomien kirjallisuusarvostelijalle Lauri Viljaselle Toukomies ojensi kuvannollisesti kaktuksen: Viljanen oli näet ruotiessaan V. J. Tarkiaisen teosta Suomalaisen kirjallisuuden historia puuttunut kansanrunouskysymyksenkin ja lausahanut, että ”karjalaiset ovat huomattavasti tarvelleet vakkasuomalaisen sankarirunoutemme”.

Maaliskuussa kuoli Helsingissä tunnettu kansanperinteen kerääjä, vienankarjalainen Iivo Marttinen. Muistokirjoituksessaan Toukomies luonnehti Marttisen elämäntyötä ja sitä mahtavaa perinnetiedon määrää, jonka hän vv. 1892—1934 SKS:lle lähetti.

Kirjailija Ilmari Kiannon täyttässä 60 vuotta kävivät KSS:n edustajina tri Rafael Engelberg ja johtaja Pekka Mattinen onnittelemassa päivän sankaria ja ojensivat tälle seuran ansiomerkkin. Kunniajäseneksi Kianto oli kutsuttu seuran 25-vuotisjuhlassa 1931.

Vastauksena Heimojärjestöjen keskusvaliokunnan tiedusteluun karjalaispakolaisten koulutustilanteesta KSS ilmoitti lausunnossaan mm., että järjestelmä on liian monimutkainen ja hajoitettu. Tästä syystä tulokset eivät vastaa toimintaan uhrattuja varoja.

Karjala-lehti 80 vuotta

Lappeenrannassa ilmestyvä monipuolinen heimolehti Karjala täytti huhtikuussa 80 vuotta. Lehden pitkä ja kunnias historia alkoi aikoinaan Viipurissa. Muiden karjalaislehtien tavoin se joutui viime sotien jälkeen evakkotielle kanta-Suomeen. Helsingin ja Lahden kautta lehti päätyi Lappeenrantaan 1956, ilmestyi siellä pari vuotta 6-päiväisenä sanomalehtenä, kunnes muutettiin uutislehdestä puolueista riippumattomaksi heimolehdeksi palvelemaan ympäri Suomea hajonneita siirtokarjalaisia.

Karjala-lehden sisältö on nykyisin pääosaltaan suunnattu juuri siirtokarjalaisille, joilla on omakohtaisia muistoja vanhasta Karjalasta. Huomattava osa lukijakunnasta toimii aktiivisesti pitäjaseuroissa ja karjalaisyhdistyksissä, joten lehdellä on merkittävä tehtävä tiedonvälittäjänä, yhdysiteenä ja karjalaisten äänitorvena.

Tämä tehtävä sillä tulee vastaisuudessaakin olemaan, vaikka lukijakunnan väistämätön rakennemuutos tuo uusia haasteita ja asettaa uusia vaatimuksia. Kun karjalaisuus eri muodoissaan elää parhaillaan uutta nousua, Karjala-lehden kulttuuripoliittinen merkitys kasvaa. Sitä luetaan ja sitä tarvitaan.